

VYDŪNO REGĖJIMAI SVEIKATOS PSICHOLOGIJOS KONTEKSTE

Rima Palijanskaitė

Vydūno draugija

Anotacija

Regėjimuose pateikiamos įžvalgos apie žmogiškosios prigimties struktūrą, jos sąryšius su pasauliu ir visuma. Atskleidžiama sąmonės turinio, savimonės reikšmė ir lemiantis savasties vaidmuo žmogaus gyvenimo kokybei ir sveikatai.

RAKTAŽODŽIAI: mistika, pasąmonė, sąmonė, vizija, žmogus.

Abstract *The Visions* – the texts written down regarding the background of visions, where the insights of the structure of human nature are presented, and also its relationship to the world and the oneness. The content of consciousness and self-consciousness is revealed and their importance and role in the area of human life and health.

KEYWORDS: mysticism, sub consciousness, consciousness, vision, human being.

Regėjimais Vydūnas pavadino aštuonis tekstus. Artimiausios šių tekstų sąsajos – su garsaus švedų mokslininko ir mistiko E. Swedenborgo „Dienoraščiais“, kuriuose aprašytos vizijos ir apmąstymai, „susiję su intymaus ir paslaptingo dvasinio gyvenimo momentais“; išverstas į prancūzų kalba šis dienoraštis pavadintas „Regėjimai“¹. Vydūno *regėjimai* nėra tik atpasakotos vizijos. Dauguma jų turi paaiškinančiąją įžangą arba išvadas; *regėjimai* „Ieškojimas Dievo“ ir „Dievo įstatymai“ išsiskiria kaip apsakymai, o „Palaiminimas“ – kaip jokio siužeto neturintis esė kūrinys.

K. G. Jungas, suvaidinęs svarbų vaidmenį ne tik psichologijos moksle, o ir literatūros sampratos kaitoje, pats patyręs vizijas, kurios tapo visų jo tyrinėjimų ašimi, kūrybinį rašytojo aktą traktuoja kaip „pasinėrimą į pirmąją *participation mystique* būseną“². Kūrėjas išreiškia ne savo subjektyvią asmeninę patirtį – „jo sapnuose ir vizijose atsiveria jau neasmeninė psichika“³, tad menininkas traktuojamas kaip nesąmoningai veikiančios žmonijos (tautos) sielos reiškėjas ir formuotojas. Paskutiniaisiais dešimtmečiais didėja istorikų, filosofų, psichologų domėjimasis rašytojais, kurie gebėjo žvelgti „amžinybės žvilgsniu“, kurių kūryboje išreikštos prasmės nemiršta, ir ypač – jeigu jų „mistinis kryptingumas dera su poeto moralinės atsakomybės pasauliui koncepcija“⁴, kas pasakytina ir apie Vydūno kūrybą.

H. Bergsono požiūriu, „visa, kas vadinama mistika ir visada susilaukia įtarus nepasitikėjimo, yra ne ribotumo ar liguistumo požymis, o vienintelis kelias į dvasinę sveikatą, gyvybingumą ir kūrybinį polėkį.“⁵ Kadangi mistinės patirties metu pasireiškia itin stipri intuicija (kuri neatsiejama nuo „tikrosios sąmonės“ ir „gyvybės polėkio“ *elan vital*), H. Bergsono manymu, tai padeda priartėti prie *atsąmonės* ir šių patirčių dėka praturtinti savo sąmonę tuo, kas iki tol buvo „anapus sąmonės“. Psichologas J. Džeimsas, tyrinėjęs įvairių mistikų patirtį, ją

¹ E. Naujokaitienė. Mistika ir poezija: Oskaro Milašiaus ir Emanuelio Swedenborgo paralelės // Darbai ir dienos, 1995, nr. 1, p. 157.

² K. Jungas. Rašytojas // Grožio kontūrai: iš XX a. užsienio estetikos, 1980, Vilnius, p. 186.

³ R. Pociūtė. Psichės istorijos: šiuolaikiniai lietuvių rašytojai psichoanalizės kontekste. – 2009, Vilnius, p. 18.

⁴ E. Naujokaitienė. Oskaras Milašius: mistikas ir hermetinis poetas. – 2001, Vilnius, p. 229

⁵ L. Jekentaitė. De profundis: psichoanalitinės filosofijos žvilgsniu apie mąstytojus ir menininkus. – 2007, Vilnius, p. 59–60.

traktuoja kaip ypatingą pažinimo formą, kai žmogaus sąmonė panyra į pažinimo gelmes, neprieinamas racionaliam protui. Kanados psichiatras R. M. Bucke po patirtų vizijų ėmė tyrinėti panašias kitų žmonių patirtis. Tai, kas Vydūno filosofijoje vadinama „regėjimo sąmone“, R. M. Bucke įvardina „kosmine sąmone“. Ši sąmonės lygmenį jis aiškina kaip visiškai naują sąmonės funkciją, „kuri skiriasi nuo vidutinio žmogaus dvasinių funkcijų tiek, kiek mūsų savimonė, mūsų *Aš* skiriasi nuo visų kitų aukštesniųjų gyvūnų funkcijų.“⁶ Visi R. M. Bucke aprašyti „kosminės sąmonės“ pasireiškimai – subjektyvi šviesa, moralinis pakilimas, intelektualinis nušvitimas, mirties baimės praradimo jausmas, nemirtingumo pojūtis ir kt., sutinkami ir Vydūno *regėjimuose*. Psichologai šiuos mistinius patyrimus lygina su A. Maslou aprašomais *viršūnių išgyvenimais* ir pabrėžia, kad tai lemia vidinę asmenybės transformaciją ir radikalius gyvenimo pokyčius.⁷

Žmogiškosios prigimties ir gyvenimo dėsnių pažinimas

Dievo įstatymai ar *gyvenimo dėsniai* Vydūno kūryboje siejami su tvirtumu, tiesa, teisybe – *tiesa* čia laikoma tai, kas žmogaus (visuomenės, tautos) gyvybę (gyvenimą) tvirtina, harmonizuoja: „kas gyvas nori būti, turi teisybės nors vieną mažą skverną nusitvėręs laikyti.“⁸ „Dievo Įstatymuose“ pabrėžiama, jog „gyvybė turi savo sąlygas. Be jų pildymo negalima žmonėms gyventi.“ Nepažindamas savęs, savo gyvenimo uždavinių, žmogus nuolat blaškosi ir savo sveikatą griaua: „žmonės taip ir bėga, ir suklumpa savo geismų tamsoj ir miršta savo troškimų ligoj“⁹.

Poetiškiausiame *regėjime* „Dievo įstatymai“, herojui išgyvenant vienovės su gamta bei visuma patyrimą, sąmonei atsiveria „supratimas amžinojo tvėrėjo darbų ir norų“. Šis supratimas perteikiamas herojui skaitant lapą, „rašytą senovės šiaurės kalba“. Jame Dievas žmonių širdyse įrašęs visus įsakymus – tik jais sekdamas žmogus galės būti laimingas ir sveikas. Pabrėžiama, jog norėdamas šiuos įstatymus išmanyti, žmogus turi kreiptis Dievop – rasti juos savo širdyje, o ne akiai sekti žmonių sugalvotomis *tiesomis* apie Dievą ar nuodėmes, nes tai gali turėti netgi pražūtingų pasekmių¹⁰.

Itin sudėtingi žmogaus ir pasaulio metafiziniai sąryšiai, energetiniai aspektai aiškinami *regėjime* „Anapus slenksčių“. Kaip svarbiausioji išskiriama dvasios-sielos (dieviškoji) *gyvybė*, kuri esanti vienintelė žmogaus palaimos versmė, prie kurios „reikia žengti pro angą, kuri širdies

⁶ W. James The varieties of religious experience. A study in human nature. – 2008, London and New York, p. 280.

⁷ Васильева О. С. Психология здоровья человека: эталоны, представления, установки. – 2001, Москва, p. 102.

⁸ Vydūnas. Anapus slenksčių. Regėjimas // Jaunimas, 1913, gruodžio nr., p. 1.

⁹ Vydūnas. Palaiminimas. Regėjimas // Jaunimas, 1913, p. 2.

¹⁰ „Gyvenkite taip, kaip aš esmi nustatęs jums gyventi. / Mano įsakymais gyvena žmogaus kūnas, gyvena širdis, gyvena manymas-dvasia ir žmogaus siela. / Smagumą dėjau į kūną, į širdį, į dvasią ir sielą. / Žinokite, jog nesekdami jų nusidedate ne tiek prieš mane, kiek prieš save. / Netenkate smagumo: dingsta kūno sveikata, nyksta širdies ramybė, apsiniaukia dvasios giedra ir miršta sielos prakilnybė. [...] Žūva ir žmonės, ir tautos, kurios teatsižvelgia į tas žmonių jiems sumąstytas nuodėmes ir nesisaugoja tų, kuriomis nusižengia prieš kūno, prieš širdies, prieš dvasios ir sielos gyvybę.“ Vydūnas. Dievo įstatymai. Regėjimas / Jaunimas, 1913, nr. 11, p. 4.

gelmėj yra, ir joje gyventi.“ *Regėjime* „Žmogus“ atskleidžiama konkrečiai minėtų energijų raiška žmogaus būtyje. Čia apie trejopą žmogaus prigimtį kalbama tarsi apie žmogaus *trejybę*: tai „regimasis žmogus“, jo „mirtingasis pavidalas“ ir jo esmė – „šviesybės-didybės žmogus“. Pagrindinis *regėjimo* personažas *ypatingasis kalbėtojas* apibūdinamas kaip nejaunas, bet „sveikatos puošto kūno“ žmogus, tarsi „įsiauštas į kokį labai galingą slėpinį“. Pasižymėjo jis tuo, kad iš jo labai stipriai sklido dvasios-sielos gyvybė, persunkusi ir *mirgantį žmogų*, ir kūno pavidalą. Čia aprašoma žmogaus struktūra pažįstama iš Vydūno pateiktų iliustracijų knygoje „Sveikata, jaunumas, grožė“¹¹. Juos *regėtojas* tyrinėja taip, kaip mokslininkas – regimosios materijos sluoksnius. „Slėpinga didybė“ aiškiai spindėjo tik iš kalbėtojo, kituose „šviesos žmogus išveizi tarsi būtų negyvas“. Paprastai aktyviausias yra „mirtingasis žmogus“ – tai „visokie alkimai, geismai, jausmai, troškimai, kartais ir mintys bei visokie sumanymai“, kuriuos sukeldavo „visokie geidavimai“¹². Tačiau žmogaus, beveik neturinčio aiškesnių minčių bei jausmų, „ir mirgantysis žmogus nelabai aiškus“. Žmogaus gyvybė čia – tarsi liepsna, kuri keliauja iš vienos žmogaus *gyvatos* į kitą, priklausomai nuo to, kuri yra „labiau maitinama“ – kūno, jausmų-geismų ar dvasios-sielos gyvata. *Šviesos žmogus* stiprinamas „prakilnybės pasiilgimu“, o *mirgantysis* – mintimis, jausmais, geismais. Kiekviena žmogaus *gyvata* turi specifinius poreikius ir „savaip gyvena“, tačiau esminei žmogaus gyvybei (dvasiai-sielai) traukiantis „į gilesnes gyvybės sritis“, paskui ją seka *mirgantysis žmogus*, o tada ir kūnas pradeda „sirgti, nykti“ – tai *regėtojas* išvydo stebėdamas mirštantį žmogų. Toji *keliaujanti gyvybė* primena Z. Froido *libido* (gyvenimo pabaigoje šią energiją jis lygino su „gyvybine jėga“, „aistra gyventi“ ir graikų *Erosu*) ar H. Bergsono „gyvybės energiją“.

Regėjime „Nuo kuomet žmogus yra“ išryškinami esminiai žmogiškosios prigimties pažinimo aspektai. Išminčius paskaitoje aiškina, jog žmogaus kūnas tėra „pavidalas, kuris kaip bičių spiečius, kurs prasidėjęs nuolatai naujinas“; žmogus nėra ir jo mintys, jausmai, geismai. Kalbėtojas ragina pažinti save, savąją esmę: „vidaus prakilnybė, iš kurios pareina žinojimas *esmi*, tai yra žmogus.“¹³ Čia aiškinama žmogaus kilmė ir tuo motyvuojamas jo amžinumas – „yra jis keleivis“ – kaip dieviškoji kibirkštis jis ateina į regimybę ir vėl iš jos išeinąs, nešdamasis „su savim ilgojo gyvenimo vaisių“.

Nesąmoningieji būties aspektai

Daugeliui žmonių, pasak Vydūno, gyvenimas yra tapęs *papročiu*, gyvenant vien tuo, „kas yra matoma, kas regimai nusiduoda.“¹⁴ Nesąmoninguosius gyvenimo aspektus mąstytojas atskleidžia *regėjimuose* „Miegančiųjų veidai“ bei „Miegas ir gyvenimas“. Pirmajame dalinamasi

¹¹ Vydūnas. Sveikata, jaunumas, grožė. – Tilžė, 1928, p. 26, 30.

¹² Vydūnas. Žmogus. Regėjimas // Jaunimas, 1913, nr. 2, p. 3.

¹³ Vydūnas. Nuo kuomet žmogus yra. Regėjimas // Jaunimas, 1913, nr. 9, p. 2.

¹⁴ Vydūnas. Miegas ir gyvenimas. Regėjimas // Naujovė, 1915, rugsėjo–gruodžio nr., p. 11.

įžvalgomis, stebint miegančių žmonių kūnus, o antrajame atskleidžiami kur kas gilesni prigimties klodai. Iš miegančiųjų veidų išraiškos sprendžiama apie jų „sapnų apsireiškimus“, sielos būseną, nes „visuomet kūnuose nusistoja visa tai, ką žmonės mano ir geidžia“. Itin menkas žmonių sąmoningumas nusakomas žmogaus gyvenimą lyginant su „margu sapnu“ – labai dažnai kiti asmenys arba seni įpročiai lemia žmogaus mąstymą, geismus, pasirinkimus, o ne jis pats. Tokių žmonių sąmoningumas (jų esmė) *miega*; nors jų gyvenime kažkas ir vyksta, bet „žmonės – patys žmonės miega. Šiaip jų apsireiškimai nebūtų sapnai.“¹⁵

Individualioji sąmonė. Žmogaus gyvenseną, jo sieloje dominuojančias būsenas, o tada – ir sapnų pobūdį atspindi miegančio žmogaus kūnas – šie sąryšiai atskleidžiami *regėjime* „Miegas ir gyvenimas“. Kaip Egziuperi *Mažasis princas* („psichologijos gelmine prasme – tai prakilnioji savastis“¹⁶) įvairiose planetose stebėjosi absoliučios valdžios trokštančio karaliaus, liguisto tuščiagarbio, girtuoklio, godaus verslinko, neurotiškojo žibintininko, dekartiškojo tipo mokslininko *keistenybėmis*, taip Vydūno *Vidvydas*, savo slėpiningojo *mokytojo* vedamas, priartėja ir stebi pačių įvairiausių žmonių vidinį būvį ir netgi jų gyvenimo istoriją. Stebimi *pasileidėlės, godžiaus, mirtinai sužeistų kareivių, vargšų-opleistųjų, žudikų ir plėšikų, mokslininko, labdario (žmonių mylėtojo), abejotino dievotumo bei įsakymus skelbiančiųjų* sapnai, kurie yra jų „sajausos skritulio“, jų vidinio pasaulio atspindys. Visų jų „širdies, sajausos gyvenimas“ yra labai skirtingas. Pvz., *pasileidėlės* „mažame pasaulyje skaudaus virpėjimo“ vienas su kitu varžėsi „tamsos šešėliai“, o jų esybė „apsireiške iš miegančiosios kaip skausmingas dejavimas“. Tuo tarpu *godžius* ir sapne „lyg nagais graibė, kad neleistų pinigams nuo jo tolintis“.

K. G. Jungas analizavo pacientų sapnus, kurie atskleidavo jų sąmonės turinį, vidinius asmenybės konfliktus, o Vydūno *regėtojas*, stebėdamas miego metu žmogaus kūną, ypač – veidą, regi, „kas kiekvieno žmogaus amžius yra buvęs“, ko žmogaus trokšta ar bijota. Skirtinga sielos būklė reikėsi skirtingomis veido išraiškomis sapno metu – juo slenkančiu šešėliu ar švytėjimu, skausmu ar juoksmu, piktumu ar lipšnumu, pikta (tarsi keiksmui) sučiauptomis lūpomis ar „gašliu šnibždėjimu“. Mįslingajam *mokytojui* palinkėjus *geradariui* išminties, „žymi šviesa nušvietė miegančiojo žmonių mylėtojo veidą“. Kad veidas labai iškalbingas, byloja ir K. G. Jungo patirtis; būdamas ligoninėje be sąmonės, jis patyrė vizijas, o tuo metu prie jo budėjusi slaugė vėliau sakė: „Jūs atrodėte lyg supamas stiprios šviesos!“¹⁷

Kolektyvinė sąmonė. Įprastieji sapnai – individualiosios žmogaus sąmonės turinio raiška, tačiau už jos slypi kiti, gilesni sąmonės klodai. Apie tūkstantmetę žmonijos patirtį užsimenama *regėjimuose* „Dievo Įstatymai“ bei „Ieškojimas Dievo“, o analogiško *regėjimams* kūrinio „Gaisrioji pilis“ personažui itin vaizdingai atsiskleidžia seniausieji žmonijos patirties

¹⁵ Vydūnas. Miegančiųjų veidai. Regėjimas // Jaunimas, 1913, nr. 3, p. 3.

¹⁶ Mathias Jung. Mažasis princas mummyse. Įžvalgos skaitant Saint-Exiupery. – 2006, Vilnius, p. 26.

¹⁷ C. G. Jung. Atsiminimai, vizijos, apmąstymai. – 2010, p. 398.

klodai. Vizijose archetipiniais paslaptingojo senio, lazdos, pilies, ugnies, girios, kaulų ir kt. simboliais parodomi pagrindiniai žmonijos evoliucijos etapai ir jos tikslas – žmoniškumo įsigalėjimas.¹⁸

Regėjime „Miegas ir gyvenimas“ *Vidvydui* labai norėjosi „pačią gyvybę regėti“, kuri sietina su visumos gyvybės pagrindu (Dievu), tad *mokytojas* nurodė *save šventinti* ir jaunuolis „kreipė savo širdį aukštyn, ir jo siela kilo topi, kurs yra patsai šventybė ir aukštybė.“ Kontempliatyvioje tyloje buvo peržengta „miego sritis“ (individualioji sąmonė) ir panirta į „melsvas gelmes“, – pasiekta sritis, kurioje žmonių esmė „ilsėjosi amžinybės ore“. *Vidvydui* savo sąmone buvo sunku „tos gyvybės pilnybes aprėpti“, tad vėliau mokytojas paaiškino, jog „gyvybė yra meilė“, ir ja kiekvienas žmogus kvėpuoja. Ji gaivinanti ir juslinę žmogaus sritį, bet dažnai šio „amžinybės oro“ savo esybėje žmonės neišlaiko, todėl jaučiasi apleisti, vieniši. Šiame *regėjime* atskleidžiamas sąmonės bei sąmonės turinio ir žmogaus veikimo sąsajos. Teigiama, kad miego metu tvirtėja, tarsi koncentruojasi tas sąmonės turinys, kuris buvo aktyvus dienos metu: miego, sapnų metu „srovėjo tarsi traukiamos naujos jėgos“ – kaupėsi tai, „ko žmogus geidavo arba ko baugštės, o išdilo, kuo nebesirūpino“. Neramaus piktadarių miego (bei sapnų) metu „žemyn, kūnan slinko šešėliai“ – tai plūstančios „naujiems ketinimams“ piktos mintys, geismai. Ryte žmogaus pabudimą lydi pasiryžimas, ketinimas, „rausvasis lūkėjimas [...], tiktai jų vos kelintas žinojo tikrai, ko jis lūkėjo“. Bet ir to nežinančiajam, jo paties sąmonės turinys „pagavo jį ir vedė su savim.“ Todėl čia itin sureikšminama miego higiena – patariama pasirūpinti „geru oru kūnui ir švariomis jėgomis sąjausai, širdžiai. Čia kas vakarą apsivalyti ir pasišventinti yra kiekvienam reikalinga.“¹⁹

Psichoanalitikų tvirtinimu, miego metu sąmonė ilsisi ir individo psichikoje atsiveria gelminiai klodai. Kad šie gelminiai klodai išties gali sąveikauti su pasaulio turiniu, šiandien motyvuojama, remiantis holistine pasaulėžiūra. T. de Šardenas tvirtina, jog jis veikia kiekvieną mūsų, nes „dėl savo prigimties pasaulio elementai visose savo sudėtingumo pakopose sugeba abipusiškai veikti vienas kitą, įsiskverbti vienas į kitą savo vidumi ir tokiu būdu susieti į vieną pluoštą savo *radialines energijas*.“²⁰ Vydūno filosofijoje kalbama paprasčiau – apie *apsikrėtumus* „psichiniu keliu“, nuo kurių gali apsaugoti tik aukšta sielos kultūra – o ją, beje, įtakoja visuomenės kultūra bei dora.

Žmogaus esmės (savasties) aktualizacija ir sveikata

„Iš kur mes? Kas mes? Kam gyvename?“ Tai klausimai, į kuriuos daugelis aiškaus atsakymo nesulaukia, o dar daugiau žmonių tokių klausimų net nekelia ir „gyvena užsimiršime“, – teigiama *regėjime* „Palaiminimas“. Nors jie geidžia palaimos, jų gyvenimą paprastai lydi

¹⁸ Vydūnas. Gaisrioji pilis. Apysakėlė iš sapnų srities // Naujovė, 1915, nr. 3, p. 20–28.

¹⁹ Vydūnas. Miegas ir gyvenimas. Regėjimas // Naujovė, 1915, nr. 3, p. 18.

²⁰ Tejaras de Šardenas. Žmogaus fenomenas. – 1995, Vilnius, p. 301.

nepasitenkinimas ir kančia, tuo tarpu darnos ir sveikatos pagrindas yra prasminga gyvensena, dvasios-sielos šviesumas, sąmoningumas.

Regėjime „Miegas ir gyvenimas“ apgailestaujama, jog žmonių sąmonė dažnai yra neveiklus „gyvenimo dugnas“ – ji „visa užleido ant savęs ir tylėjo, bejėgė ir be pasistengimo, be drąsos, ir liūdnumo apniaukta. Nors kaupėsi pilnybė, vis dėl to liko jai vienatvė.“ Jausdami vienišumą, atskirumą, žmonės geidė „vienas kitą turėti kaip kokį turtą“, ir kuo daugiau geidė, tuo daugiau jautėsi vieniši. Į *Vidvydo* klausimą, „kodėl jie tik taip įbrenda į tokį didelį skausmą?“, atsakoma, nurodant esminę priežastį – „jie dar nėra gyvi!“ Jie *negyvi* savo esme. Vydūnas žmogaus esmę traktuoja kaip asmenybės branduolį, kuriam atsiveriant skleidžiasi visos svarbiausios žmogiškosios prigimties duotybės – individualumas, valia, sąžinė, drąsa, tvirtumas, meilė, išmintis, kūrybiškumas ir kt., – įgalinančios individą kurti unikalų gyvenimą ir būti už jį atsakingu. Susipažinus su psichologų valios, individualumo, sąžinės ar gerumo sampratomis, matyti, jog šios savybės siejamos su žmogaus dvasine prigimtimi. Pvz., tvirtinama, jog tikroji žmogaus valia pasireiškianti tik tada, kai jis gyvenąs *pagal dvasinio gyvenimo dėsnius*, ir kartu teigiama, kad „žmogaus valia – ne tik stipri, atkakli, kryptinga ir išmintinga, bet ir gera valia“²¹. Savasties aktualizacijos ir asmenybės sveikatingumo sąryšius savo darbuose pagrindė A. Maslou, K. Rodžersas, G. Alportas, K. G. Jungas ir kt. Šiems mąstytojams, kaip ir Vydūnui, žmogaus esmė (savastis), jos gyvybingumas yra tiesiogiai susijęs su asmenybės branda: „psichinio vystymosi tikslas yra savastis. Nėra jokio linijinio vystymosi, yra tik sukiojimasis apie savastį.“²² *Regėjimo* „Miegas ir gyvenimas“ personažui klausiant, kodėl žmonės „pastirę yra“ – t. y. negyvybingi, silpni – atsakoma, jog „šviesa jiems pradingo ir tamsa jų jėgas sukrekino. Kuomet šviesa juos vėl aplies, jos vėl ir pasileis.“ *Šviesa* čia – žmogaus esmės (*savasties*) sinonimas, tad jai *atgijus*, atsiveria ir svarbiausios kokybišką žmogaus būtį lemiančios galios.

Vydūno *regėjimuose* akcentuojama tiesioginė priklausomybė tarp nelaimingo, kenčiančio (depresyvaus, neurotiško) žmogaus ir jo menkos savimonės, egocentriškumo, nesugebėjimo atsigręžti į kitus, į Dievą. V. Franklio manymu, bet kokią neurozę „galime apibūdinti taip: neurotiška egzistencija keršija pati sau už savąjį transcendencijos stygių.“²³ *Regėjimuose* „Ieškojimas Dievo“ ir „Dievo įstatymai“ daugiausia kalbama apie žmogaus pastangas surasti savo esmę ir Dievą, kas yra neatsiejama. „Tiktai pasiilgimas iškilti iš jusčių pasaulio, iš siaurumo ribų padaro žmogaus kilimą kitokiu. To pasiilgimo prasmė yra pasistengimas pasiekti bekraštenybę, prie savęs priglauti tarsi visumą, ją savo siela apgobti.“²⁴

²¹ S. Kanišauskas. Filosofija ir psichologija: santykis ir pasaulėvaizdžio kontekstai. – 2003, Vilnius, p. 254.

²² K. G. Jungas. Atsiminimai, vizijos, apmąstymai. – 2010, Vilnius, p. 272.

²³ V. Franklis. Nesąmoningas Dievas. – 2000, Vilnius, p. 58.

²⁴ Vydūnas. Miegas ir gyvenimas. *Regėjimas / Naujovė*, 1914, nr. 3, p. 12.

Žmogaus esmę Vydūnas laiko „sveikatos patvarumo pagrindu“²⁵. Akivaizdu, jog svarbiausia yra „gydyti tai, kas vadinama žmogaus siela, dvasia, nes to nepadarius somatinė arba psichinė liga atsinaujina. Tą patį patvirtina ir lietuviškasis neovedantistas Vydūnas: tik esant sveikai sielai, sveikas bus ir kūnas.“²⁶

Apibendrinimas ir išvados

Mistiniai patyrimai, kaip ir *viršūnių išgyvenimai*, yra asmenybės dvasinės brandos išraiška, o jų metu patirtos intelektualinės įžvalgos traktuotinos kaip lygiavertės racionaliajam pažinimui. *Regėjimuose* atskleidžiamas sąmonės, sąmonės, savimonės vaidmuo, o ypač – savasties aktualizacijos svarba, nes tai yra asmenybės vitališkumo, darnos bei sveikatos pagrindas. Vydūniškoji sveikatos samprata artimiausia holistiniam požiūriui, nors ne mažiau ryškus yra vertybinis aspektas, kurį akcentavo dar Platonas, o XX a. antroje pusėje puoselėjo A. Maslou. *Regėjimuose*, kaip ir visoje mąstytojo kūryboje, išskiriant žmoniškumo svarbą, nepamirštami sveikatai reikšmingi religiniai (pasaulėžiūriniai), kultūriniai, socialiniai faktoriai. Sveikatos mokslui vis labiau tampant tarpdisciplininių tyrimų dalyku, o psichologijai artėjant prie hierarchinės žmogaus psichofizinės struktūros sampratos, Vydūno kūrybinis palikimas pasirodo kaip itin modernus, galintis pateikti vertingų įžvalgų sveikatos psichologijai.

Literatūra:

1. *Asmenybė ir sveikata: teorijų sąvadas*. Kaunas, 2004.
2. Daujotytė V. *Literatūros filosofija*. V., 2001.
3. Franklis V. *Nesąmoningas Dievas*. V., 2000.
4. *Grožio kontūrai: iš XX a. užsienio estetikos*. V., 1980.
5. James W. *The varieties of religious experience. A study in human nature*. London, 2008.
6. Jungas K. *Atsiminimai, vizijos, apmąstymai*. V., 2010.
7. Jung M. *Mažasis princas mummyse. Įžvalgos skaitant Saint-Exiupery*. V., 2006.
8. Jekentaitė L. *De profundis: psichoanalitinės filosofijos žvilgsniu apie mąstytojus ir menininkus*. V., 2007.
9. Kanišauskas S. *Filosofija ir psichologija: santykis ir pasaulėvaizdžio kontekstai*. V., 2003.
10. Pociūtė R. *Psichės istorijos: šiuolaikiniai lietuvių rašytojai psichoanalizės kontekste*. V., 2009.
11. Šardenas T. *Žmogaus fenomenas*. V., 1995.
12. Васильева О. С., Филатов Ф. Р. *Психология здоровья человека: эталоны, представления, установки*. Москва, 2001.
13. Vydūnas. *Sveikata, jaunumas, grožė*. Tilžė, 1928.
14. *Darbai ir dienos*. Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultetas, Kaunas, 1999–2012.
15. *Jaunimas*: Mėnesinis laikraštis, skiriamas jauniems. Tilžė, 1911–1914.
16. *Naujovė*: Lietuvių labai skiriamas laikraštis. Tilžė, 1915.

THE VISIONS OF VYDUNAS IN THE CONTEXT OF PSYCHOLOGICAL HEALTH

Rima Palijanskaitė

Summary

The experience of visions as the climax of all experiences is the expression of the spiritual maturity of a personality, and the content of intellectual insights should be accepted as equal to rational knowledge. In the visions

²⁵ Vydūnas. *Sveikata, jaunumas, grožė*. – 1928, Tilžė, p. 88–89.

²⁶ S. Kanišauskas. *Filosofija ir psichologija: santykis ir pasaulėvaizdžio kontekstai*. – 2003, Vilnius, p. 67.

of Vydnas a role of consciousness, sub consciousness and self-consciousness is revealed and also the contours of the structure and hierarchy of the human spiritual nature are drawn upon. The actualization of self-consciousness is treated as the source and base of human vitality, harmony and health. Depression and neurotic states in a human are depicted as the consequence of egocentricity and incapability to be the authentic self and turn outwards towards others or the inability to experience anything transcendental. In *The Visions*, as in all the works of philosophers, such factors as inner harmony in religious (or spiritual) outlook and cultural and social surroundings are counted as highly important to our humanity.

Į sveiką gyvenimą ir skaidrią būty Vydūno keliu: tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos medžiaga, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2012.